

ка підозрюваного про отримання копії обвинувального акта, копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування, і реєстру матеріалів досудового розслідування, крім випадку, передбаченого частиною другою статті 297-1 цього Кодексу, або, в разі відмови в отриманні – протокол проведення процесуальної дії чи інший документ, що підтверджує факт надання копії обвинувального акта, копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування, й реєстру матеріалів досудового розслідування, крім випадку, передбаченого частиною другою статті 297-1 цього Кодексу».

Отже, нормативне закріплення в Кримінальному процесуальному кодексі України вищезазначених положень дасть змогу процесуально реагувати на свідоме небажання сторони захисту ознайомлюватися з обвинувальним актом, отримувати його копії й додатків до нього. Також вказані пропозиції усунуть правові помилки розробників КПК України й побудують ефективний механізм дій, направлених на забезпечення принципу невідворотності покарання.

Список використаних джерел:

1. Марочкін О.І. Особливості мотивування слідчим обвинувального акта / О.І. Марочкін // Питання боротьби зі злочинністю. – 2015. – Вип. 29. – С. 151–162.
2. Боржецька Н.Л. Підстави та умови складання обвинувального акта / Н. Боржецька // Юридична Україна. – 2014. – № 8. – С. 77–83 [Електронний ресурс].
3. Майгур М.О. Обвинувальний висновок: теоретичні та практичні питання / М.О. Майгур // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – Число 1. – С. 113–119.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року // Голос України. – 2012. – № 90–91 від 19.05.2012.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Харків : Право, 2012. – Т. 1. – 768 с.

УДК 343.977

МОРОЗОВ Д.А.

РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОСІВУ АБО ВИРОЩУВАННЯ СНОТВОРНОГО МАКУ ЧИ КОНОПЕЛЬ: СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СЛІДЧОЇ ПРАКТИКИ

У статті здійснено комплексний аналіз статистичних даних щодо сучасного стану розслідування незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель у період 2013–2016 років. Виявлено тенденцію до збільшення в державі фактів незаконного культивування нарковмісних рослин. Констатується значний обсяг закритих кримінальних проваджень і зволікання досудового розслідування. Установлено негативний вплив реорганізації органів Національної поліції України на стан розслідування злочинів за статтею 310 Кримінального кодексу України. Доводиться, що скорочення кількості кадрів призвело до збільшення завантаженості слідчих та оперативних працівників. Із позиції організації розслідування найвагомішою причиною зазначається недостатність вироблених наукових рекомендацій щодо процесу збирання, перевірки й оцінювання доказів. Визначається доцільність використання методу статистичного аналізу під час дослідження криміналістичної характеристики. У зв'язку з цим розглянуто її теоретичне і практичне значення як невід'ємного складника криміналістичної методики. Для пошуку кореляційних зв'язків пропонується така структура криміналістичної характеристики незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель: дані про особу злочинця; предмет злочинного посягання; обстановка злочину; спосіб злочину; слідова картина.

Ключові слова: статистичний аналіз, незаконний обіг наркотиків, психотропні речовини, прекурсори, нарковмісні рослини, посів або вирощування снотворного маку чи конопель.

В статье осуществлен комплексный анализ статистических данных следственной практики относительно расследования незаконного посева и выращивания снотворного мака или конопли в период 2013–2016 годов. Выявлена тенденция к увеличению в государстве фактов незаконного культивирования наркотикосодержащих растений. Констатируется значительный объем закрытых уголовных производств и затягивание досудебного расследования. Установлено негативное влияние реорганизации органов Национальной полиции Украины на последующий процесс расследования преступлений по статье 310 Уголовного кодекса Украины. Указывается, что сокращение количества кадров привело к увеличению загруженности следователей и оперативных работников. С позиции организации расследования наиболее весомой причиной является недостаточная эффективность научных рекомендаций по собиранию, проверке и оценке доказательств. Отмечается необходимость усовершенствования существующих методических рекомендаций, касающихся расследования незаконного посева или выращивания снотворного мака либо конопли, и обеспечения на этой основе повышения квалификации работников органов досудебного расследования и уголовной полиции. Определяется целесообразность использования метода статистического анализа при исследовании криминалистической характеристики. В связи с этим рассмотрены ее теоретическое и практическое значение как неотъемлемой составляющей криминалистической методики. Для поиска корреляционных связей предлагается следующая структура криминалистической характеристики: данные о личности преступника; предмет преступного посягательства; обстановка преступления; способ преступления; следовая картина.

Ключевые слова: статистический анализ, незаконный оборот наркотиков, психотропные вещества, прекурсоры, наркотикосодержащие растения, посев или выращивание снотворного мака или конопли.

It was carried out a comprehensive analysis of statistics of the investigative practice in this scientific article concerning the investigation of illegal sowing and the cultivation of the sleepy poppy or hemp in the period 2013–2016. There is a tendency of increasing the facts of illegal cultivation of narcotic plants in the state. It is stated that there is a significant amount of closed criminal production and a delaying the pre-trial investigation. It was determined the negative influence of the reorganization of the bodies of the National Police of Ukraine on the subsequent process of investigation of crimes under Article 310 of the Criminal Code of Ukraine. This indicates that that the reduction in the number of cadres led to an increase in the workload of investigators and operatives. In the view of the organization of the investigation, the most significant reason is the insufficient effectiveness of scientific recommendations in the gathering, verification and evaluation of the evidences. The author notes the necessity to improve existing methodological recommendations concerning the investigation of illegal sowing or the cultivation of sleepy poppy and to guarantee on this basis, the raising the level of the professional employees' skills of pre-trial investigation bodies and the criminal police. It was carried out the expediency of using the method of statistical analysis in the inquiring into a criminalistic characteristic. As a result, the author considers its theoretical and practical significance as an integral part of the criminal methodology. To search the correlation links, the following structure of the criminalistic characteristic is proposed: data of the offender's personality; the subject of criminal assault; the situation of the crime; the method of crime; the place of crime.

Key words: statistical analysis, drug trafficking, psychotropic substances, precursors, narcotic plants, sowing or growing of sleepy poppy or hemp.

Вступ. Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року передбачає посилення заходів стосовно протидії протиправному вирощуванню нарковмісних рослин та отримання з них психоактивних речовин, що є одним із основних напрямів діяльності правоохоронних органів у боротьбі із цим негативним явищем [1]. Вирішення зазначеної проблеми неможливе без належного виявлення, розслідування незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів і запобігання йому, а особливо протиправному посіву або вирощуванню снотворного маку чи конопель. Натомість в Україні спостерігається збільшення виявлених кримінальних правопорушень, передбачених статтею 310 Кримінального кодексу України (далі – КК України) (незаконний посів або вирощування снотворного маку чи конопель). Так, згідно зі статистичними даними Генеральної прокуратури України, із січня по грудень 2013 року обліковано 1 782 кримінальні правопорушення, а у 2014 році ці показники зросли до 2 013 злочинів, що на 13% більше [3]. Варто зауважити, що ми не можемо зіставляти кількісно-якісні показники роботи правоохоронних органів за 2013–2014 роки з показниками 2015–2016 років, оскільки внас-

лідок окупації Автономної Республіки Крим та окремих районів Донецької й Луганської областей суттєво зменшився обсяг зареєстрованих кримінальних правопорушень за статтею 310 КК України. З об'єктивних причин правоохоронні органи України неспроможні достеменно встановити точну кількість цих злочинів на невідконтрольованих нашої державі територіях.

Продовжуючи розглядати динаміку злочинності у сфері незаконного культивування наркомістких рослин, зазначимо, що з 2015 року також спостерігається тенденція до їх збільшення. Так, із січня по грудень зазначеного року обліковано 1 637 проваджень, а у 2016 році – 1 766, що на 8% більше [3]. Наведене свідчить про недосконалість боротьби правоохоронних органів у цьому напрямі. Як наслідок, непригнітання до кримінальної відповідальності винних осіб прямо впливає на вчинення ними нових злочинів.

Значний внесок у дослідження питання розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів зробили такі вчені, як Ю.П. Аленін, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.Д. Берназ, Л.Г. Бордюгов, Т.В. Варфоломеева, В.К. Весельський, В.О. Волинський, О.Ю. Головін, В.Г. Гончаренко, І.В. Гора, А.В. Гусев, О.О. Ейсман, В.А. Журавель, З.М. Соколовський, А.В. Іщенко, П.П. Іщенко, Н.І. Клименко, І.І. Когутич, В.Я. Колдін, В.П. Колмаков, М.В. Костицький, І.І. Котюк, В.В. Коваленко, В.О. Коновалова, М.В. Кривонос, В.К. Лисиченко, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'янчиков, В.М. Махов, Р.П. Марчук, Е.Б. Мельникова, Г.М. Меретуков, В.С. Мітрічев, Г.М. Надгорний, О.В. Одерій, М.А. Погорецький, О.Р. Росинська, М.Я. Сегай, М.О. Селіванов, В.В. Семенов, Д.Б. Сергеева, П.Т. Скорченко, В.О. Снетков, В.В. Тіщенко, Л.Є. Чистова, Ю.М. Чорноус, В.М. Шевчук, В.Ю. Шепітько, М.Г. Щербаковський, М.Є. Шумило, І.Я. Фрідман, В.М. Хрустальов, П.В. Цимбал, М.П. Яблоков і багато інших. Проте питання щодо розслідування незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель за допомогою комплексного статистичного аналізу слідчої практики за останні роки ніким не досліджувалися.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз статистичних даних і слідчої практики щодо сучасного стану розслідування незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель і можливості використання цього методу під час розробки криміналістичної методики.

Результати дослідження. Статистичний аналіз – це процес вивчення й зіставлення отриманих цифрових даних між собою та з іншими даними, їх узагальнення. В аспекті, який ми розглядаємо, аналіз – це єдність пізнання й оцінювання. Через систему ознак і характеристик у процесі пізнання отримуються фактичні дані про правопорушення та державні заходи протидії їм. Оцінювання ж вимагає зіставлення розрахованих статистичних показників із низкою інших даних для вирішення тактичних завдань під час досудового розслідування й розробки відповідних методичних рекомендацій.

Кінцева мета аналізу правопорушень полягає в удосконаленні державних заходів соціального контролю на підставі виявлених їх тенденцій і закономірностей, взаємозв'язків і взаємозалежностей, що кількісно вимірюються [3].

Одним із основних показників якості роботи правоохоронних органів щодо боротьби зі злочинністю є встановлення особи підозрюваного. У зв'язку з цим ми з'ясували, що у 2013 році в Україні за вчинення злочинів, передбачених статтею 310 КК України, вручено повідомлення про підозру 1 684 особам, а у 2014 році – 1 923 особам, що на 14,2% більше, ніж у попередньому році. Відповідно, у 2015 році вручено повідомлень про підозру 1 516 особам, тоді як у 2016 році – 1 527, що також майже на 2% більше [3].

Кількість проваджень, направлених до суду з обвинувальним актом, у 2013 році становила 1 639 проваджень, а у 2014 році – 1 754, що більше на 7%. Проте з 2015 року обвинувальних актів помітно поменшало – 1 405, а у 2016 році – 1 367. Отже, різниця між цими показниками становить близько 3% [3].

Водночас змушені констатувати значний обсяг закритих кримінальних проваджень на стадії досудового розслідування. Зокрема, у 2013 році всього закрито 2 093 кримінальні провадження за статтею 310 КК України, у 2014 році – 1 686, у 2015 – 1 408, у 2016 році – 1 806, що на 28% більше, ніж торік [3].

Негативна тенденція спостерігається щодо збільшення обсягу кримінальних проваджень, у яких на кінець звітного періоду не прийнято рішення про їх закінчення або закриття. Попри те що у 2013 році облікованих проваджень за статтею 310 КК України було значно більше, ніж у 2015–2016 роках, таких проваджень налічувалося лише 87 (4,8%), а у 2014 – 95 (4,7%). Проте у 2015 році їх кількість значно збільшилася і становила вже 126 (7,6%), а у 2016 році сягала 256 (14,5%) [3], що свідчить про стрімке зростання обсягу наведених проваджень майже втричі лише за кілька останніх років. Так пояснюється тенденція зменшення закінчених кримінальних проваджень зі складанням обвинувального акта.

Певною мірою ці негативні процеси викликані реорганізацією та реформуванням органів Національної поліції України, внаслідок чого скорочено велику кількість кадрів і значно збільшена завантаженість слідчих та оперативних працівників. Однак із позиції організації розслідування найвагомішою причиною все ж таки є недостатність вироблених наукових рекомендацій у процесі збирання, перевірки й оцінювання доказів, зокрема йдеться про розробку методики розслідування незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель.

Використовуючи метод статистичного аналізу, насамперед варто дослідити таку категорію, як криміналістична характеристика, і спробувати розглянути її теоретичне і практичне значення як невід'ємного складника криміналістичної методики. На нашу думку, для пошуку кореляційних зв'язків між її елементами найоптимальнішою є така структура криміналістичної характеристики:

- дані про особу злочинця;
- предмет злочинного посягання;
- обстановка злочину;
- спосіб злочину;
- слідова картина.

Теоретична важливість криміналістичної характеристики полягає насамперед у системному описі криміналістично-значущих елементів, у визначенні зв'язків і залежностей між ними. Це значно розкриває нові можливості в дослідженні слідової картини, джерел і характеру доказової інформації або криміналістично-вагомих ознак. Викладені в ній положення істотно впливають на розробку наукових рекомендацій щодо застосування методів, прийомів і засобів, спрямованих на встановлення особи злочинця та розслідування всіх обставин кримінального правопорушення. Усе це надає можливість побудувати типові моделі й розробити на їх основі рекомендації щодо виявлення та використання нових джерел інформації про злочин.

Практичне значення криміналістичної характеристики незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель полягає передусім у зіставленні наявних даних про конкретний злочин із системою узагальнених відомостей про раніше встановлені факти, що дає змогу виділити аналогічні злочини за криміналістично значимими схожими ознаками. На цій основі висуваються найвірогідніші версії щодо особи злочинця, виявляються нові джерела доказів, планується подальше розслідування й установлюються інші важливі обставини кримінального правопорушення.

Дані про особу злочинця. Будь-яка подія злочину містить сліди про особу, яка його вчинила, а також деякі відомості щодо її особистості (соціально-психологічні властивості, злочинний досвід, професія, майновий стан, спеціальні знання, місце проживання, вік, стать тощо). Виявлення всіх можливих форм вираження особистості зовні сприяє викриттю злочинця та допомагає розробити оптимальний комплекс заходів щодо розслідування фактів, пов'язаних із незаконним посівом або вирощуванням снотворного маку чи конопель.

З усіх вищенаведених ознак особи злочинця найбільший інтерес становлять соціально-демографічні дані (стать, вік, освіта, рід занять), відомості соціально-правового характеру (факт судимості й учинення адміністративних правопорушень), інформація виробничо-побутового характеру (характеристики за місцем проживання, роботи та навчання).

За допомогою статистичного аналізу за єдиними звітами про кримінальні правопорушення Генеральної прокуратури України 2013–2016 років нами встановлено, що незаконні посіви або вирощування снотворного маку чи конопель здійснювалися злочинцями здебільшого самотужки. Групою осіб у 2013 році вчинено лише 15 злочинів (0,9% від загальної кількості осіб, яким вручено повідомлення про підозру), у 2014 році – лише 6 злочинів (0,3%), а у 2015 році взагалі задокументовано лише один такий факт. Зрештою, у 2016 році групою осіб учинено 6 злочинів, тобто 0,4% [3]. Такий стан пояснюється тим, що підозрювані не зацікавлені визнавати факт групового вчинення злочину, оскільки це є кваліфікованою ознакою, передбаченою частиною 2 статті 310 КК України. Водночас правоохоронні органи не в змозі провести ретроактивне дослідження фактів, за якими можливо було б здійснити перевірку на причетність інших співучасників незаконного культивування наркомістких рослин.

Стосовно вчинення злочинів особами, які раніше притягувалися до кримінальної відповідальності: у 2013 році цей вид злочину інкримінувався 273 особам (16,2%), у 2014 році – 286 (15%), у 2015 році – 254 (17%), у 2016 році – 222 (14%). Отже, майже кожний шостий злочин учинявся особою, яка мала судимість.

За результатами вивчених нами матеріалів кримінальних проваджень, розпочатих за статтею 310 КК України, встановлено, що більшість цих злочинів вчинялися чоловіками у віці від 25 до 40 років, жінками – від 35 до 50 років. Цікавим є те, що практично 95% чоловіків та жінок мають середню освіту (загальну, спеціальну, технічну). Винятками є вчинення злочину особами з вищою освітою. Водночас у 90% чоловіків і 85% жінок на момент учинення злочину ніде не працювали або задовольнялись тимчасовими заробітками. 43% чоловіків мали судимість або були не судимими в порядку статті 89 КК України. При цьому 86% чоловіків, які раніше притягувалися до кримінальної відповідальності, судимі за вчинення злочинів, передбачених статтями 307, 309 КК України. Жінок, які б притягувалися до кримінальної відповідальності, не виявлено. Заслужовує на увагу й такий факт: 89% чоловіків вирощували коноплі, а жінки, навпаки, – вирощували мак (92%). Пояснюється це тим, що чоловіки культивували наркомісткі рослини для особистого вживання або збуту, а жінки – для приготування продуктів харчування (насіння маку як кулінарний інгредієнт). Жінки вчиняли злочин одноосібно, а чоловіки лише у 2% випадках вирощували мак або коноплі за попередньою змовою.

Незаконний посів або вирощування снотворного маку чи конопель майже не вчиняється неповнолітніми особами. Підтвердженням цьому є офіційна статистика Генеральної прокуратури України,

а саме: у 2013 році неповнолітніми вчинено 5 таких злочинів, тобто 0,3%; у 2014 році – жодного; у 2015 році – лише по одному, а у 2016 році – 2 (0,1%) [3].

Щодо вчинення злочину в стані алкогольного сп'яніння, то за статистичними даними встановлено майже повну відсутність таких випадків. Зокрема, у 2013 році в стані сп'яніння вчинялося 4 злочини; у 2014 та 2015 роках – лише 1, а у 2016 році – взагалі жодного. Очевидно, що під час судового розслідування неможливо достеменно встановити факт уживання алкоголю та наркотиків під час учинення злочину, оскільки це кримінальне правопорушення здебільшого вчиняється як продовжений злочин, а для констатації такого стану потрібно проводити щонайменше медичний огляд або освідчення. Сам підозрюваний украй незацікавлений визнавати факт свого сп'яніння на момент учинення злочину, оскільки це є обтяжуючою обставиною, яка несприятливо впливає на обрання заходу покарання.

Предметом злочинного посягання досліджуваного виду злочину можуть бути будь-які види снотворного маку чи конопель (опійний або олійний мак, індійська чи іншого сорту конопля тощо). Характерною особливістю незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель є те, що, окрім гранично допустимого вмісту наркотичних засобів у цих рослинах, визначених Постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2013 року № 770, для кваліфікації за частиною 2 статті 310 КК України необхідно встановити вирощування п'ятисот і більше рослин. Під час підрахунку кількості рослин окремою вважається та, яка має самостійний корінь, а кількість її стебел у розрахунок не береться. Якщо культивуються рослини різних видів (тобто й маку, і конопель), то слідчий під час установлення їх кількості та вирішення питання про кваліфікацію дій винного повинен керуватися Постановою Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 4, відповідно до якої допускається їх складання.

Обстановка злочину. У криміналістиці під цією категорією в широкому значенні розуміють середовище, тобто сукупність умов, зв'язків, відносин, що склалися на певній території в період часу події; у вузькому значенні – частину обставин злочину, що характеризують місце й час його вчинення. Щодо місця й часу злочину, передбаченого статтею 310 КК України, то, як свідчить аналіз вивчених нами кримінальних проваджень, вони взаємопов'язані та залежать один від одного. Якщо місцем учинення незаконного посіву й вирощування є або присадибні ділянки, або ділянки місцевості, розташовані за межами населеного пункту, то часом скоєння злочину буде літній період, коли наявні природні умови для культивування маку й конопель. Зазвичай цвітіння маку відбувається в серпні, а період його дозрівання становить два місяці. Якщо засіяти мак ранньою весною, то можна отримати його постійне цвітіння з травня до кінця літа. Вегетаційний період конопель – від 65–70 (у північній) до 140–160 (у південній) діб. Швидкі сходи її з'являються при температурі ґрунту не менш ніж 8–10°C. Якщо ж рослини культивуються в приміщенні (приватних помешканнях, присадибних будівлях господарського призначення), то час злочину не має прив'язки до конкретного сезону й за умов дотримання технології розведення рослин (температура, світло, полив, удобрення ґрунту тощо) незаконний посів і вирощування може відбуватися протягом усього року.

Спосіб злочину. Зазначений елемент криміналістичної характеристики злочинів є одним із найбільш важливих. Саме в ньому частіше за все міститься найбільший обсяг криміналістичної інформації, який дає змогу зорієнтуватися в суті того, що відбулось, окремих обставинах події, колі осіб, серед яких необхідно викривати злочинця, намітити оптимальні шляхи розслідування.

Зміст діяльності незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель переліком полягає в їх культивуванні. *Посів* характеризується внесенням у відкритий (тимчасовий – закритий) ґрунт насіння цих рослин, висаджуванням придбаної або вирощеної розсади таких рослин. Доказове значення мають виявлені місця зосередження розсади, плантацій із посівами цих рослин, їх місцезнаходження, розміри, вид і кількість рослин, що вирощуються. *Вирощування* – охоплює дії з догляду за посівами (обробка міжрядь, розпушування землі, боротьба зі шкідниками і хворобами, знищення бур'янів, підживлення добривами, поливання, догляд за розсадою тощо) в домашніх умовах (у горщиках, спеціальних конструкціях, гідробоксах), теплицях, на земельних ділянках тощо. Характерними способами приховування є висівання таких рослин у місцях вирощування сільськогосподарських культур (між насадженнями соняшника, кукурудзи, рапсу тощо); за межами населених пунктів, на важкодоступних ділянках лісових масивів, садівничих товариств тощо [4, с. 914; 5, с. 26].

Стосовно *способу підготовки* до вчинення незаконного посіву та вирощування маку або конопель, то він може полягати в діях, спрямованих на пошук насіння (розсади) маку чи конопель, місця, де вони будуть вирощуватись, у підготовці умов для культивування (освітлення, полив, удобрення ґрунту тощо), підборі та ознайомленні зі спеціальною літературою, підборі сільгоспінвентарю й технічних засобів. Не виключено, що злочин буде вчинено не самостійно, тому підготовка може містити й дії з підшукування співучасників.

Щодо підготовки посівного матеріалу існує досить багато фактів купівлі та продажу насіння маку й конопель через мережу Інтернет із використанням при цьому соціальних мереж і різного роду сайтів. Переселення відбувається здебільшого через кур'єрські служби доставки й пошту. З матеріалів

кримінальних проваджень нами встановлені випадки передавання насіннєвого матеріалу через водіїв автобусного транспорту і провідниками пасажирських залізничних вагонів.

Спосіб приховування. Як свідчить аналіз слідчої практики, приховування злочину може відбуватися шляхом: 1) укривання інформації або її носіїв; 2) знищення інформації та (або) її носіїв; 3) маскування інформації та (або) її носіїв; 4) фальсифікація інформації та (або) її носіїв; 5) змішані способи, представлені різними видами інсценування. Щодо досліджуваної категорії злочинів дії з його приховування можуть реалізовуватись шляхом маскування ділянок, на яких засіяно мак чи коноплі, від сторонніх осіб і представників правоохоронних органів чи вибору території, що забезпечує приховане вирощування вказаних рослин. Це досягається шляхом культивування маку або конопель за межами нанесених пунктів, у лісосмузі, в місцях вирощування сільськогосподарських рослин (між насадженнями) тощо. Так, останнім часом нерідкими є випадки, коли мак або коноплі вирощують між рядками кукурудзи та соняшника. До приховування також можна зарахувати таємний збір «урожаю», обладнання місць для зберігання вирощених рослин тощо.

Слідова картина злочину. У криміналістиці є загальновизнаним поділ слідів злочинів на матеріальні, що виникають як результат взаємодії різних об'єктів (сліди-відображення, сліди-предмети, сліди-речовини), та ідеальні (суб'єктивні образи об'єктивної дійсності, відображені у свідомості людини). Для незаконного посіву й вирощування маку та конопель є характерним виявлення всіх перелічених видів слідів. Так, до матеріальних слідів, що можуть залишатися внаслідок учинення злочину, можна зарахувати:

- сліди-відображення: сліди ніг на ґрунті, де вирощувались рослини; транспортних засобів, що використовувались злочинцем; сліди пальців рук на предметах, що застосовувались для культивування рослин, на упаковці, в якій зберігалось насіння, чи в місцях зберігання нарковмісного матеріалу тощо;
- сліди-предмети: залишені злочинцем недопалки цигарок; сірники; пакувальний матеріал; сільськогосподарське знаряддя; записи, які можуть свідчити про протиправну діяльність особи; спеціальна література; засоби виготовлення наркотиків тощо;
- сліди-речовини: виготовлені наркотичні засоби; речовини, що використовуються для виготовлення наркотиків; речовини, що застосовувались як добрива.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можемо констатувати, що нині виникла необхідність удосконалення наявних методичних рекомендацій щодо розслідування незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель і забезпечення на цій основі підвищення професійної майстерності працівників органів досудового розслідування та кримінальної поліції. Статистичний метод дає змогу узагальнити відповідні закономірності для оптимальної побудови криміналістичної моделі. Адже розслідування будь-яких злочинів буде ефективним лише за умови врахування результатів узагальнення слідчої практики й використання апробованих криміналістичних рекомендацій і наукових знань.

Статистичний аналіз використовується для дослідження окремих елементів криміналістичної характеристики й встановлення кореляційних зв'язків між ними. Це дасть змогу здійснити насамперед належний ретроактивний аналіз події злочину і сформулювати найоптимальніші напрями його розслідування. Особливого значення для встановлення криміналістично-вагомої інформації набувають такі зв'язки, як «особа злочинця» – «місце й час учинення злочину»; «способи незаконного культивування нарковмісних рослин» – «обстановка вчинення злочину»; «місце й час учинення злочину» – «особа злочинця»; «предмет злочинного посягання» – «особа злочинця»; «предмет злочинного посягання» – «способи незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель»; «предмет злочинного посягання» – «типові сліди злочину» тощо.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 735-р // Верховна Рада України: офіц. веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%D1%80>.
2. Поняття статистичного аналізу та його основні завдання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://textbooks.net.ua/content/view/126/>.
3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення // Генеральна прокуратура України: офіц. веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
4. Наукова-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-е вид., переробл. та допов. – К. : Юрична думка, 2012. – 1316 с.
5. Чистова Л.Е. Расследование незаконного культивирования наркотикосодержащих растений : [монография] / Л.Е. Чистова. – М. : Юрлитинформ, 2015. – 184 с.